

ուրիշ տեղ: Հաւատան, դու յաւիտեան անպատասպարան չես մնար:

Ճգնաւորը լսեց: Արեւելքում՝ երկնքի ծայրը սկսեց շառագունել. սկսեց լուսանալ, լուսանալու հետ միասին՝ եկուորի խօսքերից յետոյ սկսեց լուսաւորուիլ և խղճի թախծալից երեսը: Նա հանգցրեց պատանինքրի սարսափելի կերոնները. վառեց մաքուր իւղով լապտերը, իջաւ բարձրութիւնից և իսկոյն և եթ անյայտացաւ ամբօխի մէջ

Ընթերցող, եթէ պատահի լսես թէկուզ թոյլ բաղխում կամ ձայն սրաիդ շէմքում, խուլ մի մնար, դա աշխարհի տանջուող ոգին է, մարդկանց խիղճը և ապաստանարան է խնդրում, բաց արան նրա առաջ հոգիդ, գէթ ժամանակաւորապէս ընդունիր Աստուծոյ հիւրին:

(Շարունակելի).

ՀՈՌՎՄԱՅՆՑԻ ՀԵՐԻՐԸՊԵՏԸ*)

Ք. Մարիվէ.

Մօտաւորապէս առաւօտեան ժամի 10 էր, երբ որ նրան քահանայապետի գաւիթը տարին: Ամբողջ դատը կատարուեց զարմանալի, անբնական արագութեամբ: Դատարանի գաւթում զօրքեր էին կանգնեցրել. առանց նրանց մասնակցութեան անկարելի էր մահուան պատիժ կատարել, և այդ կաշառուած, հրէաների իշխաններից ու ծերերից գոգառուած զինւորներն սկսեցին տանջել Դատապարտուածին:

Ինչպէս և նախորդ գիշերը, քահանայապետի նախագաւթում, հարուածներ էին տալիս նրա գլխին, թքնում

*) Нива, 1893 г. № 12.

Նրա երեսին ու գնելով Նրա գլխին փշեայ պսակը, հարուածում էին եղեգնեայ դաւազանով Նրա ստերին, որպէս զի փշերն աւելի խորը ծակելով Մահապարտի գլուխը, Նրա տանջանքը սաստկացնեն: Ինչպէս և գիշերը, հռովմայեցի զինուորները Նրան ծաղրում էին՝ թագաւոր անուանելով ու երկրպագում՝ կրկնելով այն, ինչ որ գիշերն արել էին հրէից իշխանները:

Բայց այդ չարչարանքից յետոյ (վերջին 13 ժամուայ ընթացքում Նրան ծեծեցին երեք անգամ) Նա այն աստիճան թուլացաւ, որ այնուհետեւ Նրան տանջելն արդէն վտանգաւոր էր: Երբ որ Նրան տանում էին խաչելու, Նա, բոլորովին ուժասպառ եղած, հազիւ հաղ կարողանում էր քայլել, իսկ խաչն անկարող էր տանել այլ ևս, թէև ստիպում էին Նրան... Նա տարաւ Նրան մի քիչ ժամանակ, բայց Նրա ծանրութեան տակ վայր ընկաւ... և խաչը պարտաւորուեց տանել կիւրենացի Սիմէօնը:

Ժողովուրդը, մոռանալով, որ վաղը մեծ շաբաթն է, իսկ այսօր ազօթքի օր է, աղմուկ-աղաղակ բարձրացրած վազում էր Նրա ետեից: Այստեղ էին և՛ Նրա թշնամիները, և՛ այնպիսի մարդիկ, որոնք սառնասիրտ էին դէպի Նրա անձնաւորութիւնը, կային և՛ այնպիսիներ, որ ամստում էին Նրան, ոմանք՝ լոկ իբրև մի մարդի, այլք՝ ինչպէս մի անմեղի, մի մասն էլ ինչպէս մի մարդարէի: Սմբոխի մէջ էին նոյնպէս հրէից ինքնաբաւական իշխաններն ու ծերերը: Այստեղ կային և այնպիսի վշտահար ու ընկճուած մարդիկ, որոնց սրտերը կտրատւում էին, բայց և այնպէս անկարող էին յայտնել իրենց վիշտը, — Նրա աշակերտներն էին դրանք ու հետևողները...

Նրան խաչեցին: Մահապարտի դատավճիռը կատարողները, հրէից բարձր դասակարգի ներկայացուցիչները, մինչև անգամ այստեղ չը ցաւակցեցին Նրան, որ Նրանց կարծիքով արդէն ուժասպառ եղած էր: Նրանք վրէժխնդիր էին լինում Նրան, և գիտնալով, թէ ծաղրելը առհասարակ ինչ աստիճան ներգործում է մարդու վրայ, Նրանք հաւաքւում էին առանձին խմբերով խաչի մօտ ու ասում.

«ուերիչներին աղատում էր, բայց իրեն չէ կարողանում աղատել . . . »:

Նրանք աշխատում էին, որքան կարելի է, աւելի ծանրացնել Նրա վերջին րոպէները, և կարճես նրանք արդէն հասել էին իրենց նպատակին. Նա յանկարծ աղաղակեց, «Աստուած իմ, Աստուած իմ, ընդէր թողիր Զիս»:

Բարձր դասակարգը յորդորում էր, և հրէական ժողովուրդը— թեթեամիտ, տգէտ ամբօխը, հետևելով իւր վարդապետների ու գիտնականների օրինակին, ցնծութեան աղաղակներով ուղեկցում էր գնաց ին, ցնծութեան մէջ էին նոյնպէս հռովմայեցի զինւորները, որոնց վրայ տակաւին թարմ էր հրէից փողի ազդեցութիւնը . . . :

Սակայն այդ զինւորների մէջ կային և այնպիսիներ, որոնք կամակից չէին կատարուող մահուան պատժի: Հարիւրապետը, որի անունն էր Ղունկիանոս, ցաւակցութեան, վշտի ու ներքին կշտամբանքի ծանր զգացմունքով համակուած, դիտում էր Խաչուածին, Նրա հետևողներին, Նրա Մօրը, որ խաչի մօտ կանգնած էր, իւր ստորադրեալներին ու հրէից ժողովուրդին:

Լինելով հարուստ ու կրթուած, կապադովկիայում սեփական կալուածների տէր, նա անձամբ ծանօթ էր կայսեր, և յայտնի էր հռովմէական և թէ հպատակ ազգերի հասարակութեանց բարձր ու ստորին խաւերում իւր ազնւութեամբ, ուղղութեամբ ու անկաշառ բնաւորութեամբ:

Կանգնած խաչի դիմաց, նա առ այժմ աշխատում էր չմոռանալ միայն մի բան, որ զինւորականի գլխաւոր արժանաւորութիւնն է—անպայման հնազանդութիւն՝ իշխանութեան,—և այս պատճառով էլ լուռ կեցած, առանց արգելելու և առանց յետ կասեցնելու, նայում էր, թէ ինչպէս զինւորները բաժանում էին Խաչուածի հանդերձներն ու վիճակ ձգում Նրա պատմութեանի վրայ: Բայց նա գիտէր, որ իւր ստորադրեալներից երկուքը, ինչպէս և նա ինքը, վշտացած սրտով ստիպուեցան ակամայ ներկայ գտնուիլ այստեղ, այն կատարուող մահուան պատժի մօտ,

և որքան աւելի կանգնեց նա, որքան ուշագրութեամբ հետեւեց նա կատարուող գործին, այնքան աւելի մեծացաւ նրա մէջ, նրա հոգու խորքում մի ինչ-որ վրդովեցնող և միևնոյն ժամանակ նոր, ընդարձակ, ջերմեռանդ ու դեղեցկագոյն մի բան, որ բացեց նրա համար մինչև այդ ժամանակ չտեսնուած տարածութիւն: Երբ որ կէսօրին խաւարը պատեց տիեզերքը ամբողջ երեք ժամ, գետինը շարժուեց ու Խաչեցեալն Իւր հոգին աւանդեց, այն ժամանակ այդ հեթանոսի հոգու մէջ ծագեց ճշմարիտ լուսոյ ճառագայթը:

Այժմ նա այլևս չէր կարող լուել, ոչ մի ղինւորական կարգապահութիւն չէր կարող նրան արգելել, և նա, իւր երկու ստորագրեալների հետ միասին դաւանեց մի սկզբունք ու էութիւն, որն այնուհետև շատ ժողովուրդների հաւատքն եղաւ: Նա Որդի Աստուծոյ անւանեց խաչի վրայ մեռնողին*):

Սակայն հրէից ծերերը քնած չէին: Յաճախ պատահում էր, որ խաչի վրայ պատժուածները մեռնում էին երկրորդ, երրորդ, նոյն իսկ չորրորդ օրը, և մահն առաջ էր գալիս ոչ այնքան իսկական պատժից, որքան նրանից առաջ եկած տանջանքից ու սովից: Այս պատճառաւ էլ ծերերն եկան կառավարչապետից թոյլտւութիւն խնդրելով՝ արուեստական կերպով պատժուածների մահն արագացնելու համար: Հետեւեալ օրը աւագ շաբաթ էր, — հրէաների եգիպտական դերութիւնից ազատուելու յիշատակը, հետեաքար չէր կարելի թողնել, որ պատժուածների օրէնքը փչացնէր տօնախմբութեան տպաւորութիւնը:

Կառավարչապետն համաձայնուեց: Հռովմայեցիք սոսկ փորութիւն ունէին՝ ցաւակցութիւնից դրդուած՝ արագացնել խաչի վրայ մեռնողների մահը, սրով ծակծակելով պատժուածների սիրտը, ուստի այս անգամ էլ կառավարութիւնը հրէից խնդրածի մէջ օրինաց ընդգէմ ոչինչ չգտաւ:

*) Մարկ. 15 Գլ. 39 հմբ.

Թոյլտուութիւն ստանալով, հրէից ինքնաբաւական բարձր գասակարգը նորից զինւորներ զրկեց պատժի տեղը, պատուիրելով, որ խորտակեն խաչուածների ծնկները: Զինւորները կատարեցին նրանց հրամանը, քաղաքից դուրս դալով, նրանք գնացին կառավարման տեղը և հրամանը յանձնեցին հարիւրապետին: Սա առանց դիմադրելու թողեց, որ հրամանը կատարեն, և զինւորները սկսեցին ջարդել տանջող ու հառաչող աւազակների ծնկները: Մեռցնելով մէկին, ապա միւսին, նրանք վերջապէս մօտեցան Յիսուսին, որ լուռ կեցած էր, և զարմացած նկատեցին, որ Նա կախուած էր խաչի վրայ անշարժ ու խաղաղ, որովհետեւ արդէն մեռած էր:

Ծնկները խորտակելու, այսինքն, Նրա մարմինը այլանդակելու կարիք չգագացուեց. բայց և այնպէս անհրաժեշտ էր իշխանութեան հրամանը կատարել միևնոյն ժամանակ համոզուելու համար, որ Նա արդէն մեռած էր, որպէս զի Նրան կենդանւոյն խաչից վայր իջեցրած չը լինեն:

Եւ ահա ի կատարումն իւր զինւորական պարտականութեանց, զօրականներից մէկը, — քոս ուսանց՝ ինքը, Ղունկիանոսը, որով խօցեց Նրա կողը, որտեղից դուրս ցայտեց արիւն ու ջուր, որից մի կաթիլ ընկաւ հարիւրապետի աչքին:

Երեկոյ եղաւ: Ամեն բան կատարուած — վերջացած էր. զատկական դառն արդէն զոհուած էր և մարդիկ, առանց հասկանալու իրենց կատարած գործի նշանակութիւնը, սկսեցին շտապել դէպի իրենց տները, — «ճանապարհորդի նման, գօտիները կապած, — անարատ գառը կոտրիմով ուտելու համար», ինչպէս որ Մովսէս հրամայել էր նրանց:

Ղունկիանոսը նոյնպէս վերադարձաւ Երուսաղէմ: Այնտեղ, խաչերի մօտ մնացին մի միայն նրանք, որոնք պիտի թաղէին պատժուածների մարմինները: Առհասարակ այդպիսիներին թաղում էին իրենք, այսինքն իշխանութեան կողմից վարձուած մարդիկ և շատ շտապօք, ուստի

և Յովսէփ Արեմաթացին տեղեկանալով, որ Նա արդէն մեռած է, իսկոյն գնաց և խնդրեց, որ թոյլ տան իրեն՝ պատուով թաղելու խաչեցեալ Յիսուսի մարմինը. ինչպէս ծերակոյտի անդամ, այսինքն, իբրև մի երևելի մարդ, նա աւելի յոյս ունէր իւր խնդրի յաջող ելքի մասին ծայրագոյն իշխանութեան մօտ, և իրաւ, նա հասաւ իւր ցանկութեան: Վառավարչապետն սկզբից զարմացաւ ու չ'հաւատաց, որ Նա այդպէս շուտ մեռած լինի, բայց կանչելով իւր մօտ Առնկիանոս հարիւրապետին և նրանից ստուգելով Յիսուսի մահը իւր բոլոր մանրամասնութեամբ, շնորհեց նրան՝ հրէից ծերակոյտի այդ յարգելի անդամին, պատժուածի մարմինը:

Հասաւ մեծ շաբաթը,—ամեն գործերից դադարելու և հանգստանալու օրը. հրէից առաջաւորները սակայն հանգիստ չունէին: Լսելով Արեմաթացի Յովսէփի մասին, որը ց'արդ պահպանում էր նրանցից, որ ինքը Յիսուսի հետևողներից է, հրէից առաջաւորները չկարողացան հանգստանալ: Ամեն տեսակ կասկածանք ու անհեթեթութիւնք սկսան ծագել նրանց սրտերում, և չ'նայելով, որ եօթնեկի վերջին օրն էր, Աստուծոյ նուիրուած, նրանք նորից գնացին կառավարչապետին անհանգիստ անելու՝ իրենց սպառնացող՝ կարծեցեալ վտանգներով:

Լսելով նրանց, կառավարչապետը վրդովուեց, նրանք ուրբաթ առաւօտեանից ի վեր անհանգիստ էին արել նրան, ստիպել էին նրան անել այն բանը, որի համար, երկու օր է, որ նրա խիղճը տանջում է նրան, և որի մասին—նա գիտէ այդ—իւր ամբողջ կեանքին պիտի յիշէ խղճահարուելով: Նա զայրացած պատասխանեց նրանց. «Ոչ ապաքէն ձեզ մօտ կ'ան պահապան զինուորներ, որոնց երէկուանից ես դրի ձեր տրամադրութեան ներքոյ. արէ՞ք, ինչպէս որ կ'ամենում էք, ինչպէս որ գիտէք, իսկ ինչ հանգիստ թողուցէք»:

Եւ հրէից առաջաւորները, այս անգամ էլ իրենց ցանկութեան հասած, կառավարչապետի անունով հրամայեցին զօրապետներին՝ պահապաններ կանգնեցնել Յի-

սուսի գերեզմանի մօտ, որպէս զի աշակերտները չ'գողանան նրա մարմինը և, շուտափոյթ զրկեցին նրանց Յովսէփ Արեմաթացու պարտէզը:

Հարիւրապետը դնաց կատարելու իւր պահնորդական պարտականութիւնը. — գերեզմանի պահպանութիւնը նրան էր յանձնուած մինչև երրորդ օրը:

Զինւորները կարող էին կաշառուել ու նրա աշակերտներին թող տալ քարայրին մօտենալու, այն ժամանակ առաջ կը դար ամեն տեսակ բարդութիւն, բայց Ղունկիանոսի մասին նոյնը չէր կարելի մտածել: Նա ինքը շատ հարուստ էր և նրա ազնւութեան համբաւը նրան շատ հեռու էր պահում սոյնպիսի կասկածանքներից:

Հրէաները, շատ խօսքերով բացատրելով նրան, թէ ինչումն է գործը և թէ ինչ բանից պէտք է վախնալ, խնդրեցին նրան՝ ամենայն զգուշութեամբ ու աչալըջութեամբ կատարել իւր պարտքը: Ղունկիանոսը լսում էր այդ ամենը առանց մի խօսք ասելու, այդ միջոցներին նրա մէջ կատարուել էր մի ինչ-որ արտասովոր բան:

Նա երկար ժամանակ տանջւում էր աչքի ցաւով, և ահա այն օրից, երբ Խաչեցեալի արիւնը ցայտեց նրա աչքին, ցաւը դադրեցաւ, անհետացաւ և բորբոքումը: Բայց նա ինքը, մարդկային յատուկ թուլութեամբ, կասկածանքով էր վերաբերւում դէպի եղելութեան ճշտութիւնը, լռում նրա մասին, աշխատելով բժշկութիւնը վերադրել ուրիշ որ և իցէ պատճառի, և միայն յամառութեամբ ու ուշադրութեամբ մտիկ էր անում ծերերի բացատրութիւններն ու պատուէրները: Զգալով, որ ինքը կոչուած է կատարելու մի մեծ գործ, նա ուզեց ստուգել ինք իրեն և իւր տեսածները, և վճռեց անթարթ աչօք պահպանել և՛ պարտէզը, և՛ քարայրը, և գերեզմանի կնիքը՝ ոչ թէ հրէից մեծամեծների համար, այլ թէ այն փոփոխութեան համար, որ կատարուել էր ու տակաւին կատարւում էր իւր մէջ...

(Շարունակելի)